

Kazneno djelo pranja novca i funkcionalnost sustava sprječavanja pranja novca

Harapin, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:804443>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Lorena Harapin

**KAZNENO DJELO PRANJA NOVCA I FUNKCIONALNOST
SUSTAVA SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA**

Diplomski rad

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Sunčana Roksandić

Zagreb, srpnja 2023.

**REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET**

Studentica:

Lorena Harapin

Naslov diplomskog rada:

**KAZNENO DJELO PRANJA NOVCA I
FUNKCIONALNOST SUSTAVA SPRJEČAVANJA
PRANJA NOVCA**

Kolegij:

KAZNENO PRAVO

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Sunčana Roksandić

Zagreb, srpnja 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Lorena Harapin pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

Lorena Harapin, v.r.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je prikazati kazneno djelo pranja novca i negativne posljedice koje su prijetnja integritetu međunarodnog financijskog sustava, stvaraju neravnoteže i monopole na tržištu. Pretvaranje nezakonito stečene imovinske koristi u prividno legalnu dobit, može rezultirati i kao globalni sigurnosni problem. Funkcionalan sustav sprječavanja pranja novca mora postojati na međunarodnoj razini, budući da kazneno djelo pranja novca u suvremenom svijetu poprima transnacionalna obilježja te je bez njega nezamisliva borba protiv organiziranog kriminala i terorizma. U radu se opisuju pravni izvori na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Detaljno se obrazlaže biće kaznenog djela pranja novca i proces pranja novca kroz 3 faze. Objašnjena je uloga FATF-a i MONEYVAL-a te je analizirana evaluacija MONEYVAL-a iz 2021. godine. Potom je analizirana uloga nacionalne financijsko – obavještajne jedinice, odnosno Ureda za sprječavanje pranja novca i njegovo godišnje izvješće koje podnosi putem Ministarstva financija Hrvatskom Saboru. Ujedno je prikazana uloga Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i važnost suradnje DORH-a i Ureda za sprječavanje pranja novca. Analizirano je Godišnje izvješće o radu državnih odvjetništava s osvrtom na kazneno djelo pranja novca iz članka 265. Kaznenog zakona.

Ključne riječi: *gospodarska kaznena djela, pranje novca, prikrivanje nezakonito stečene imovinske koristi, sustav sprječavanja pranja novca, FATF, MONEYVAL, Ured za sprječavanje pranja novca*

Uvod.....	5
1. Pojam pranja novca.....	6
2. Izvori.....	6
2.1. Međunarodni izvori.....	7
2.1.1. Ujedinjeni narodi.....	8
2.1.2. Europska Unija.....	10
2.1.3. Nacionalno zakonodavstvo.....	12
3. Biće kaznenog djela.....	13
3.1. Objekt radnje bića kaznenog djela.....	15
3.2. Temeljni oblik kaznenog djela pranja novca (čl. 265. st. 1. KZ-a/11).....	16
3.3. Prikrivanje (čl. 265. st. 2. KZ-a/11).....	18
3.4. Uživavanje u nezakonitoj imovinskoj koristi koju je ostvario netko drugi (čl. 265. st. 3. KZ/11).....	19
3.5. Pomaganje (čl. 265. st. 4. KZ-a/11).....	19
3.6. Kvalificirani oblik kaznenog djela pranja novca (čl. 265. st. 5. KZ-a/11).....	20
3.7. Kazneno djelo pranja novca s međunarodnim elementom.....	21
3.8. Predikatna kaznena djela.....	21
3.9. Stjecaj predikatnog kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca.....	22
3.10. Stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske.....	23
3.11. Faze pranja novca.....	24
3.11.1. Faza polaganja (engl. <i>placement</i>).....	25
3.11.2. Faza oplemenjivanja (engl. <i>layering</i>).....	26
3.11.3. Faza integracije (engl. <i>integration</i>).....	28
4. Financial Action Task Force (FATF).....	29
4.1. MONEYVAL.....	31
4.1.1. Izvješće MONEYVAL-a iz 2021. godine.....	31
5. Financijsko – obavještajne jedinice (FIU).....	33
5.1. Ured za sprječavanje pranja novca.....	34
5.1.1. Izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca.....	35
5.2. Egmont grupa.....	36
6. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH).....	37
6.1. Izvješće DORH-a.....	38
7. ZAKLJUČAK.....	40
8. LITERATURA.....	42

Uvod

Gospodarska kaznena djela potrebno je definirati kao kaznena djela koja se tiču gospodarskog poslovanja, a u čiju glavu pripada kazneno djelo pranja novca koje prati trend porasta prijave. Tijekom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, počeo se javljati pojam pranja novca nakon afere „*Watergate*“, iako ga neki vežu još uz razdoblje prohibicije tijekom dvadesetih godina prošlog stoljeća i čikaškog šefa mafije Al Caponea za kojeg se pretpostavlja da je od nezakonite prodaje alkohola zaradio tada preko 50 milijuna dolara. Začetak regulacije pranja novca smatra se „*The Money Laundering Control Act*“ donesen u SAD-u 1986.godine.¹ Pranje novca, kao akcesorno kazneno djelo koje se često veže uz organizirani kriminal, korupcijska kaznena djela, porezne i carinske utaje, stvara niz negativnih učinaka u društvu, predstavlja prijetnju integritetu međunarodnog financijskog sustava, a ugrožava i održivost socijalnog osiguranja. Početkom 2000.-ih godina, svijet se uvjerio kako predstavlja i globalnu sigurnosnu prijetnju. Snažna koordinacija i borba na međunarodnoj razini temelje je funkcionalnog sustava sprječavanja pranja novca, budući da se pranje novca često odvija u međunarodnom okruženju, važna je međunarodna suradnja, a potom i čvrsti nacionalni zakonodavni okviri. Danas postoje organizacije kao što su FATF, MONEYVAL i Egmont grupa kojima je cilj sprječavanje pranja novca. Na nacionalnoj razini potrebno je ustrajati na stalnoj edukaciji državnih odvjetnika i drugih pravosudnih djelatnika, s obzirom da je kazneno djelo pranja novca izuzetno kompleksno te zahtijeva specijaliziranja znanja iz više područja. Pranje novca osim što utječe na gospodarske tokove, utječe i na javni moral i gubitak vjere u vladavinu prava i efikasno pravosuđe. Da bi pravosuđe efikasno odradilo posao, potrebna je dobra suradnja i koordinacija među financijsko-obavještajnom jedinicom, Uredom za sprječavanje pranja novca i institucijama, među kojima je primarno Državno odvjetništvo.

¹ Cindori, S. i Petrović, T. (2016), „Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca“, str. 762

1. Pojam pranja novca

Prima facie, izraz pranja novca (engl. *money laundering*) javlja se u sedamdesetim godinama 20. stoljeća kada je londonski *The Guardian* prenosio informacije o aferi „*Watergate*“ tadašnjeg američkog predsjednika Richarda Nixona.²

U domaćem zakonodavstvu pojam pranja novca definiran je člankom 3. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma (ZSPNFT). Sukladno članku 3. ZSPNFT-a pranje novca označava zamjenu ili prijenos imovine, za koju je poznato kako je stečena nezakonitom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, a s ciljem skrivanja ili prikrivanja ilegalnog podrijetla imovine ili pomaganja osobi koja je sudjelovala u počinjenju takve aktivnosti, a u svrhu izbjegavanja pravnih posljedica djelovanja te osobe, zatim skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina ostvarena nezakonitom radnjom ili sudjelovanjem u takvoj radnji, potom stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena nezakonitom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganja u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u točkama.³

Pranje novca inkriminirano je Kaznenim zakonom, a njegovo zaštićeno pravno dobro su gospodarski i financijski sustav države, a to ujedno podrazumijeva uz državnu i financijsku sigurnost i javne interese, zaštitu prava pojedinaca.⁴

2. Izvori

Budući da živimo u globaliziranom svijetu, tok kretanja novčanih sredstva, kao i tok kriminalnih aktivnosti ne poznaje granice država te slijedom toga brojna kaznena djela, *de facto* i samo kazneno djelo pranja novca poprima transnacionalna obilježja. Pronalaženje praznih

² Cindori S. (2010.), „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, str 7.

³ Članak 3. ZSPNFT-a

⁴ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „*Kazneno pravo – posebni dio*“, str.384

rupa u zakonodavstvima brojnih država i slab međunarodni okvir u borbi protiv pranja novca može rezultirati brojnim nepoželjnim efektima ukoliko „oprani“ novac postane u nekoj državi prividno legalan. Posljedice su brojne, među kojim je narušeno tržišno natjecanje, omogućavanje monopola pojedincima čime je narušen gospodarski i financijski sustav države i dovodi do neželjenih kriza i nestabilnosti. Moguća posljedica je i financiranje terorizma „opranim novcem“. Svijet je 11. rujna 2001. godine svjedočio strašnom napadu na World Trade Center (WTC) koji je rezultirao brojnim ljudskim žrtvama, zatim 2004. napadu na madridsku željezničku stanicu. Početkom 2010-ih, svijet svjedoči Arapskom proljeću, a Islamska država preuzima odgovornost za brojne napade na Bliskom Istoku, kao i u Europi, među kojima bih istaknula napad teroristički napad na Pariz u studenom 2010. godine.

Posljedice pranja novca predstavljaju ogroman sigurnosni problem čitave međunarodne zajednice, stoga je važno učvrstiti kako i međunarodne, tako i domaće zakonodavne okvire u sprječavanju pranja novca kao ispravan odgovor u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.

2.1. Međunarodni izvori

Kao što je ranije navedeno, pranje novca učestalo ima međunarodne elemente, stoga je važna koordinacija i suradnja međunarodne zajednice u borbi protiv pranja novca. Međunarodna suradnja podrazumijeva i razmjenu informaciju između država kako bi se uopće došlo u trag toku „oprانog novca“, a samim time kako bi se i pravodobno reagiralo prije nego što novac postane legalan i uspješno se zametnu tragovi podrijetla tog novca.

U borbi protiv organiziranog kriminala i samim time pranja novca veliku ulogu imaju Ujedinjeni narodi, Europska unija i Financial Action Task Force (nadalje: FATF) kao međunarodno tijelo koje je osnovano 1989. godine, a u okviru Vijeća Europe, važna je uloga odbor stručnjaka okupljenog u MONEYVAL-u.⁵

⁵ Petrović, T. (2021.), „Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik, str. 270

2.1.1. Ujedinjeni narodi

Kao što je ranije navedeno, sedamdesetih godina počinje se upotrebljavati izraz „pranja novca“, a sam izraz veže se uz kriminalne aktivnosti kao što je ilegalan promet opojnim sredstvima, drogama i psihotropnim stvarima. U svijetu se budi svijest o opasnosti i posljedicama predikatnih kaznenih djela koji rezultiraju za počinitelja stjecanjem nezakonitih prihoda, a posljedično i transformacijom nelegalnog novca u legalan.

Zabrinutost zbog negativnih efekata na zdravlje ljudi, gospodarsku stabilnost i mir u državama rezultiralo je donošenjem „*Nacrta Konvencije protiv trgovine droga i psihotropnih tvari te time povezanih aktivnosti*“.⁶ Posljedično, 1988. godine donesena je Konvencija protiv trgovine droga i psihotropnih tvari te time povezanih aktivnosti (dalje: Bečka konvencija). Naime, Bečka konvencija je usmjerena na suzbijanje nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari. Iako, posredno definira pranje novca, ona tek predviđa kažnjavanje pranja novca ako se odnosi na određeni krug predikatnih kaznenih djela koja su uglavnom vezana za kazneno djela trgovanjem drogom i opojnim sredstvima te ne predviđa pranje novca kao kazneno djelo.⁷ Bečka konvencija predviđa međusobnu suradnju i razmjenu informacija država potpisnica te indirektno predviđa obvezu donošenja domaćih zakona koji uređuju sprječavanje pranja novca.⁸ Nadalje, Bečka konvencija obvezuje potpisnice na uzajamnu pravnu pomoć što je od izuzetne važnosti, s obzirom da se pranje novca često odvija u međunarodnom okruženju.⁹ Republika Hrvatska ratificirala je Bečku konvenciju od 1994. godine.¹⁰

2000. godine u Palermu je donesena Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (u nastavku teksta: Palermo konvencija), a koju je Republika Hrvatska ratificirala 2002. godine.¹¹ Članak 6. Palermo konvencije inkriminira pranje koristi od kaznenog djela te člankom 7. predviđa mjere za suzbijanje pranja novca.

⁶ Nacrt je donesen na Konferenciji UN-a u Beču koja se održala između 17. i 26. lipnja 1987. godine.

⁷ Cindori S. (2010.), „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, str. 35

⁸ Članak 3. Bečke konvencije

⁹ Članak 7. Bečke konvencije kojim se predviđa uzajamna pravna pomoć država potpisnica, ali ujedno kao izuzetak je predviđeno kako niti jedna država potpisnica ne može odbiti pružanje uzajamne pravne pomoći pozivanjem na bankarsku tajnu.

¹⁰ NN MU br. 4/94

¹¹ NN MU br. 14/02

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije usvojena je na sjednici Opće skupštine Ujedinjenih naroda održanoj 31. listopada 2003. godine.¹² Budući da je korupcija prepoznata kao ozbiljna prijetnja gospodarskoj stabilnosti zemlje, a samim time pridonosi narušavanju mehanizama slobodnog tržišta i stvaranju monopola, ona *de facto* narušava sigurnost zemlje te koči rast, napredak države s negativnim efektima i na rast radnih mjesta. UN je potaknut time donio Konvenciju protiv korupcije. U preambuli Konvencije naglašena je opasnost gospodarskog kriminaliteta i posljedično pranja novca za održivi razvitak suvremenih država te vladavinu prava na način da države potpisnice izražavaju zabrinutost zbog veza između korupcije i drugih oblika kriminala, osobito organiziranog kriminala i gospodarskog kriminala, uključujući pranje novca. Konvencija uređuje sprječavanje, istragu i progon korupcije, stavlja naglasak na zamrzavanje, privremeno oduzimanje, oduzimanje i povrat sredstava od prekršaja te obvezuje države potpisnice na inkriminiranje pranja novca u domaćim zakonodavstvima. Konvencijom je definirana imovinska korist ostvarena kaznenim djelom kao svaka imovina koja je, izravno ili neizravno, proizašla iz počinjenja kaznenog djela ili je pribavljena njegovim počinjenjem.¹³ Člankom 14. Konvencija predviđa mjere za suzbijanje pranja novca, a njima obvezuje države potpisnice da u granicama svoje nadležnosti uvedu sveobuhvatni domaći regulatorni i nadzorni režim za banke i nebankarske financijske institucije, uključujući fizičke ili pravne osobe koje pružaju formalne ili neformalne usluge prijenosa novca ili vrijednosti te kad je to primjereno, druga tijela posebno podložna pranju novca, a s ciljem zaustavljanja i pravovremenog otkrivanja pranja novca. Time uspostavljenim nacionalnim režimom države potpisnice mora se staviti naglasak na identificiranje stranke i stvarnog korisnika, vođenje evidencije i prijavljivanje sumnjivih transakcija. U domaćem zakonodavstvu su obveznici vođenja evidencije i prijavljivanja sumnjivih transakcija: banke, odvjetnici, javni bilježnici, agenti u posredovanju prometa nekretninama, mjenjačnice, investicijski fondovi, kreditne unije, *infra*.

Države su dužne osigurati zakonodavnim i upravnim tijelima, drugim organima zaduženim za borbu protiv pranja novca mogućnost surađivanja i razmjenjivanja informacija na nacionalnoj i međunarodnoj razini.¹⁴ Države potpisnice obvezne su ispitati primjenu provedbenih mjera

¹² Republika Hrvatska ratificirala je Konvenciju UN-a protiv korupcije 2005. godine, NN MU 2/05

¹³ Članak 2., točka e. Konvencije UN-a protiv korupcije

¹⁴ Članak 14. stavak 1. točka b. Konvencije UN-a protiv korupcije

radi otkrivanja i praćenja kretanja gotovog novca i odgovarajućih prenosivih instrumenata preko svojih granica na način kojim ne priječe kretanje legalne imovinske koristi.¹⁵

Konvencija UN-a protiv korupcije obvezuje i države potpisnice u pogledu donošenja mjera u domaćim zakonodavstvima kako bi se odredili: konverzija ili prijenos imovine, znajući da ta imovina predstavlja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom, radi prikriivanja ili lažnog prikazivanja nezakonitog porijekla te imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je umiješana u počinjenje glavnoga kaznenog djela da izbjegne pravne posljedice svoje radnje, zatim prikriivanje ili lažno prikazivanje, u pogledu imovine, njene prave prirode, porijekla, mjesta na kojem se nalazi, raspolaganja njome, njenog kretanja, vlasništva ili prava nad njom, znajući da ta imovina predstavlja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom, stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine, znajući, u trenutku primitka, da ta imovina predstavlja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom, sudioništvo, povezanost ili zavjeru, u pogledu počinjenja, pokušaja počinjenja te pomaganje, poticanje, olakšavanje i davanje savjeta.¹⁶ Republika Hrvatska je navedeno inkriminirala kao kazneno djelo pranja novca u članku 265., stavicima 1 – 9. Kaznenog zakona, *supra*. Konvencija nalaže državama strankama da domaćim zakonodavstvom obuhvate čim više predikatnih kaznenih djela kako kazneno djelo pranja novca kao supsidijarno ne bi ostalo nekažnjeno.¹⁷ Budući da je potrebno duže vrijeme da se otkrije predikatno kazneno djelo iz područja gospodarskog kriminala koje je izuzetno kompleksno područje i zahtijeva specijalizirana znanja, a podredno time da se otkrije i „oprani“ novac, Konvencija inzistira na čim dužim zastarnim rokovima kako počinitelji istih ne bi prošli nekažnjeni.¹⁸

2.1.2. Europska Unija

10. lipnja 1991. godine donesena je Direktiva 91/308 Europske ekonomske zajednice čiji je temeljni cilj bio inkriminacija pranja novca u nacionalnim zakonodavstvima država članica. Ovom direktivom namjeravalo se onemogućiti usvajanje mjera koje bi bile suprotne načelu slobodnog i jedinstvenog europskog tržišta, a s druge strane koje bi ipak bile učinkovite u

¹⁵ Članak 14. stavak 2. Konvencije UN-a protiv korupcije

¹⁶ Članak 23. stavak 1. Konvencije UN-a protiv korupcije

¹⁷ Članak 23. stavak 2. točka a. Konvencije UN-a protiv korupcije

¹⁸ Članak 29. Konvencije UN-a protiv korupcije

sprječavanju pranja novca kako bi se očuvalo povjerenje u financijski sustav.¹⁹ Upravo donošenje ove direktive predstavlja prvu fazu u prevenciji pranja novca u Europskoj uniji. Svijest o ozbiljnim posljedicama kojima rezultira pranje novca potaknulo je tadašnju Zajednicu na donošenje ove direktive kojom su države članice obvezne u nacionalna zakonodavstva implementirati direktivu na način da zabrane pranje novca nacionalnim propisima i da istim predvide identifikaciju klijenata financijskih i kreditnih institucija te praćenje i provjeru sumnjivih transakcija, a posljedično tome i suradnju među državnim institucijama, kako na nacionalnoj razini, tako i na razini Zajednice što se smatralo od izuzetne važnosti zbog ostvarenja temeljnog cilja Zajednice, izgradnje jedinstvenog tržišta. Slijedom toga, Direktiva poziva na zabranu pranja novca, no unutar ograničenog kruga predikatnih kaznenih djela kao što su organizirani kriminal i terorizam.

04. prosinca 2001. godine donesena je Direktiva 2001/97 Europske zajednice kojom se mijenja Direktiva 91/308 EEZ, a koja ujedno označava početak druge faze sprječavanja pranja novca, a značajna je radi toga jer je proširila područje primjene direktive u praćenju sumnjivih transakcija te identifikaciji svojih klijenata van kreditnih i financijskih institucija te je nadopunila nedostatak Direktive 91/308 proširivši krug obveznika i na mjenjačnice te na pravne osobe čija je djelatnost prijenos i doznaka novca i investicijske fondove. Što se tiče samostalnih djelatnosti kao što su javni bilježnici, odvjetnici, agenti u posredovanju u prometu nekretninama, porezni savjetnici i revizori, odredbe ove direktive zahvaćale su ih kao obveznike iznimno kada pomažu strankama u provedbi transakcija ili ih pak zastupaju kao punomoćnici prilikom poduzimanja radnji u prometu nekretninama.

Treću fazu u sprječavanju pranja novca na razini Zajednice predstavlja Direktiva 2005/60 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma. Direktivom 2005/60 predviđena je zabrana držanja anonimnih računa i štednih knjižica financijskim i kreditnim institucija te se i nadalje ustraje u temeljitoj identifikaciji stranaka.²⁰ Krug obveznika identifikacije proširen je i na zaklade, a člancima 6. do 14. regulira se dubinska procjena stranke s obzirom na status stranke i poslovni odnos, a kroz tri postupka dubinske analize ovisno o statusu i poslovnom odnosu, a to su: redovna analiza, pojednostavljeni postupak temeljite analize stranaka i proširen postupak temeljite analize stranaka. Osnovna

¹⁹ Cindori S. (2010.), „Sustav sprječavanja pranja novca“, str.71

²⁰ Članak 6. Direktive 2005/60 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma

značajka ove Direktive je „*risk-based*“ sustav koji se označava u svakoj odredbi koja prilagođava svoj sadržaj trenutnim uvjetima rizika od pranja novca, a koji se odnosi na dubinsku analizu stranke.²¹

Narednih godina donesene su direktive koje su implementirane u naš Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, a na čije su izmjene uvelike utjecale i preporuke Financial Action Task Force-a (FATF). Navedene direktive su Direktiva 2015/849²² i Direktiva 2018/843²³, a zakonom je osigurana provedba Uredbe 2015/847 o informacijama koje su priložene prijenosu novčanih sredstava i o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1781/2006 te Uredbe 1889/2005 o kontrolama gotovine koja se unosi u Zajednicu ili iznosi iz Zajednice.

2.1.3. Nacionalno zakonodavstvo

Da bi uskladila zakonodavstvo s međunarodnim standardima s ciljem provođenja mjera u borbi protiv sprečavanja pranja novca i stvaranjem funkcionalnog sustava za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, Republika Hrvatska donosi Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma (u nastavku teksta: ZSPNFT) 1997. godine. Izmjenom Zakona iz 2003. godine, nakon što je u praksi postalo jasno kako bankarski sektor nije jedino područje putem kojeg se obavlja pranje novca, uvodi se obveza obavještanja u vezi sumnjivih transakcija za odvjetnike i javne bilježnike Uredu za sprečavanje pranja novca. Izmjenom Zakona iz 2008. godine, obveznici obavještanja postaju i osobe koje obavljaju profesionalne djelatnosti, kao što su porezni savjetnici, revizori i računovođe. Navedenim postaje jasno kako je Republika Hrvatska implementirala europske direktive u svoje nacionalno zakonodavstvo. Posljednja izmjena ZSPNFT-a stupila je na snagu 01.01.2023. godine.

ZSPNFT kroz 159 članaka uređuje nacionalnu procjenu rizika od pranja novca i financiranja terorizma, mjere, radnje i postupke koje poduzimaju obveznici radi sprečavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma kao što su dubinska analiza stranke, način provođenja

²¹ Cindori S. (2010.), „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, str.88

²² Direktiva o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ

²³ Direktiva o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU

mjera dubinske analize, utvrđivanje i provjera identiteta stranke, stvarnog vlasnika i praćenje stalnog poslovnog nastana. Zakon stvara jedinstvenu listu obveznika, određuje analitičko-obavještajni rad Ureda za sprječavanje pranja novca, zaštitu dostave informacija *bona fides*, međunarodnu suradnju, određivanje nadzornih tijela i predviđa kazne.²⁴

Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma zahtijeva donošenje brojnih podzakonskih akata i pravilnika od kojih su samo neki: Pravilnik o postupku procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma koji utječu na tržište i odnose se na prekogranične aktivnosti kojeg je donijela Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (dalje: HANFA), Pravilnik o obavještavanju Ureda za sprječavanje pranja novca o gotovinskoj transakciji u vrijednosti od 200.000,00 kuna i većoj²⁵, Smjernice Financijskog inspektorata za provedbu mjera za sprječavanje pranja novca, Smjernice Financijskog inspektorata za provedbu Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma kod posrednika u sektoru prometa nekretnina.

Pored ZSPNFT-a, neki od Zakona koji se još primjenjuju na kazneno djelo pranja novca su: Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku (ZKP)²⁶, Zakon o platnom prometu²⁷, Zakon o kreditnim institucijama (ZOKI)²⁸, Zakon o financijskom inspektoratu Republike Hrvatske (ZPI)²⁹ i Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (ZUSKOK)³⁰ i Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela³¹.

3. Biće kaznenog djela

Kazneno djelo pranja novca prvi puta je inkriminirano u hrvatskom zakonodavstvu Zakonom o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske³² 1996. godine radi ispunjenja obveza koje je Republika Hrvatska preuzela pristupajući Bečkoj i Varšavskoj

²⁴ Cindori S. (2010.), „Sustav sprječavanja pranja novca“, str. 136-137

²⁵ NN 1/19, 11/23

²⁶ NN 152/08., 76/09., 80/11., 121/11, 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 126/19., 80/22

²⁷ NN 66/18, 114/22

²⁸ NN 159/13., 19/15., 102/15., 15/18., 70/19., 47/20., 146/20., 151/22

²⁹ NN 85/08, 55/11, 25/12

³⁰ NN 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17

³¹ NN 151/03, 110/07, 45/11, 143/12, 114/22

³² Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona (NN 28/96)

Konvenciji o kojima je ranije bila riječ. Pranje novca je KZ/97 inkriminirao pod nazivom prikrivanje protuzakonito dobivenog novca u članku 297., a klasificiran je u glavu kaznenih djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja.³³ Njegovo bitno obilježje bilo je počinjenje u „bankarskom, novčarskom ili drugom poslovanju“³⁴, a što opravdava klasifikaciju djela među glavu kaznenih djela u koju je tada bilo smješteno.

Kazneno djelo pranja novca je od 2000. godine bilo bez sankcija iz razloga što je izmjenom KZ-a/97 izbrisan članak 279. prikrivanje protuzakonito dobivenog novca, sve do donošenja izmjene Kaznenog zakona 2005. godine.³⁵ Period bez sankcija kaznenog djela pranja novca predstavlja ogroman propust, a novac stečen kriminalnom aktivnošću mogao je neometano biti plasiran na tržište bez mogućnosti naknadne sankcije istog, budući da bi i po donošenju Kaznenog zakona³⁶ naknadnom osudom bilo prekršeno načelo zakonitosti i ustavno načelo zabrane retroaktivnog važenja zakona, a što je i sam Vrhovni sud Republike Hrvatske iznio u svom stajalištu.³⁷ Načelo zakonitosti predviđeno je člankom 2. Kaznenog zakona, a prema kojem nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna ili druga kaznenopravna sankcija koja nije bila određena zakonom. Izmjenom Kaznenog Zakona³⁸ kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca postaje kazneno djelo pranja novca.

Novelom Kaznenog zakona³⁹ iz 2011. godine kazneno djelo pranja novca inkriminirano je člankom 265. u glavi kaznenih djela protiv gospodarstva. Svrstavanje kaznenog djela pranja novca u glavu kaznenih djela protiv gospodarstva opravdava sama činjenica kako je zaštićeno pravno dobro koje se štiti inkriminacijom ovog kaznenog djela, gospodarski i financijski sustav države.⁴⁰

Kazneni zakon iz 2011. godine „nasljeđuje“ odredbu o djelotvornom kajanju koju je poznavao i KZ/97, a prema kojoj sud može počinitelja iz stavka 1. do 6. članka 265. koji dobrovoljno

³³ Kazneni zakon (NN 110/97)

³⁴ Glavić, I. (2021), „Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa“, str. 514

³⁵ Roksandić S., u Derenčinović D. i drugi (2010.), „Kazneno pravo – posebni dio“, str. 382

³⁶ Kazneni zakon (NN 84/05)

³⁷ Garačić A. (2016.), „Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio“, str. 780.-781

³⁸ Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 152/ 2008)

³⁹ Kazneni zakon (NN br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17)

⁴⁰ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „Kazneno pravo – posebni dio“, str. 384

bitno pridonese otkrivanju kaznenog djela kojim je ostvarena imovinska korist osloboditi kazne.

3.1. Objekt radnje bića kaznenog djela

Objekt radnje kaznenog djela jest realan, *in concreto* predmet u odnosu na kojeg se inkriminirana radnja postiže za razliku od pravnog dobra koji označava apstraktne društvene vrijednosti koje se štite propisivanjem pojedinog kaznenog djela, kao što su najviše ustavne vrednote poretka Republike Hrvatske predviđene člankom 3. Ustava Republike Hrvatske.⁴¹

Objekt radnje kaznenog djela pranja novca jest imovinska korist koja je definirana člankom 87. stavkom 22. Kaznenog zakona kao svaka neposredna korist ostvarena kaznenim djelom, imovina (materijalna i nematerijalna) u koju je pretvorena imovinska korist ostvarena kriminalnom djelatnošću, kao i svaka druga korist bez obzira nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega. Dakle, u opseg imovinske koristi ulaze novac, materijalni predmeti, kao i prava, ujedno obuhvaća svako uvećanje ili sprječavanje umanjenja imovinske koristi stečene počinjenjem kaznenog djela.⁴² Kako bi se radilo o kaznenom djelu pranja novca, imovinska korist mora biti isključivo ostvarena kaznenim djelom, a ne nekom protuzakonitom aktivnošću kao što je bilo uređeno Krivičnim zakonom iz 1996. godine.⁴³ Članak 6. Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta zahtijeva kažnjavanje namjernog počinjenja konverzije ili prijenosa imovine uz znanje da je riječ o koristi stečenoj počinjenjem kaznenog djela.⁴⁴ Članak 2. navedene Konvencije definira imovinu stečenu kaznenim djelom kao imovinu bez obzira na to je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna ili se radi o pravnim ispravama koje dokazuju vlasništvo ili neko pravo nad takvom imovinom. Slijedom toga, Republika Hrvatska je pravilno definirala imovinsku korist, upravo radi definicije ovog kaznenog djela⁴⁵

⁴¹ Cvitanović L., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „Kazneno pravo – opći dio 2“, str. 27 -28

⁴² Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „Kazneno pravo – posebni dio“, str. 385

⁴³ Novoselec, P., Roksandić Vidlička, S. (2010.), „Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu“, str. 714

⁴⁴ Novoselec P. Roksandić Vidlička S. (2010.), , *ibid* str. 713

⁴⁵ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), *ibid*

Prema pravnom shvaćanju Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 27.12.2012. godine, zakonsko obilježje "imovinska koristi velike vrijednosti" kod kaznenog djela pranja novca iz članka 265. stavka 5. KZ/11 (*infra* str. 20) postoji kad vrijednost imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom iznosi više od 60.000,00 kn.⁴⁶

3.2. Temeljni oblik kaznenog djela pranja novca (čl. 265. st. 1. KZ-a/11)

Temeljni oblik pranja novca predviđen je člankom 265. stavkom 1. KZ-a/11, a propisuje tko imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom uloži, preuzme, pretvori, prenese ili zamijeni u cilju prikrivanja ili lažnog prikazivanja njezina nezakonitog podrijetla ili pomaganja počinitelju ili sudioniku kaznenog djela kojim je ostvarena imovinska korist da izbjegne kazneni progon ili oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

U odluci Vrhovnog suda iz 2001. godine okrivljenik je uložio žalbu kako uz to što je počinitelj glavnog kaznenog djela, on ne može istovremeno biti počinitelj kaznenog djela tada prikrivanja protuzakonito dobivenog novca po članku 297. KZ/97, ukoliko novac dobiven počinjenjem glavnog kaznenog djela ulaže. Vrhovni sud je tom prilikom tumačio kako počinitelj glavnog djela može istodobno biti i počinitelj kaznenog djela iz čl. 279. KZ/97, s obzirom kako se radi o različitim kaznenim djelima koji čine jedinstveni plan počinitelja među kojima postoji tzv. ciljna povezanost.⁴⁷ Vrhovni sud je kazao kako u načine „pranja novca“ može ući kupnja poslovnog prostora, stana, zemljišta, ulaganje u poduzeće i slično, a za što je utvrđeno da je to učinjeno u svrhu prikrivanja tzv. glavnog kaznenog djela, odnosno zametanja stvarnog izvora novca.⁴⁸ Slijedom toga, zaključivo je kako je moguće počinuti kazneno djelo pranja novca proizašlog iz vlastite aktivnosti počinjenja kaznenih djela.⁴⁹

Ovo kazneno djelo jest ciljno, dakle mora biti počinjeno s ciljem prikrivanja nezakonitog podrijetla imovinske koristi, no potrebno je naglasiti kako to čini subjektivno obilježje bića

⁴⁶ VSRH Su IVk 4/2012-50, od 27. prosinca 2012.

⁴⁷ VSRH I Kž 137/2001-7, od 20. ožujka 2001.

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „Kazneno pravo – posebni dio“, str. 386

kaznenog djela te da to nije oblik krivnje.⁵⁰ „Radnju kaznenog djela pranja novca karakterizira prvenstveno cilj s kojim se ista poduzima, odnosno prikrivanje nezakonitog podrijetla imovinske koristi. Namjera počinitelja djela je ilegalnu, nezakonitu dobit pretvoriti u zakonitu postupcima u prividno legalnim poslovima. Ovim djelom se nastoji zaštititi financijski sustav i sigurnost zakonitog gospodarskog poslovanja. Stoga radnju izvršenja, određenu zakonskim opisom kao ulaganje, preuzimanje, pretvaranje, prenošenje ili zamjenu uvijek treba povezivati s ciljem, odnosno razmotriti je li moguće takvom radnjom prikriti nezakonito podrijetlo imovinske koristi.“⁵¹ Sukladno Turković, stavak 1. propisan je na način kako bi iz njega proizašlo da se radnje moraju poduzeti sa specijalnom namjerom prikrivanja nezakonitog porijekla imovine.⁵² Namjera kao oblik krivnje predviđen je za sve oblike počinjenja kaznenog djela pranja novca iz članka 265., osim što je nehaj predviđen za radnju iz stavka 5. (*infra*. str. 20). S druge strane, otvoreno je pitanje je li potrebno postupanje samo s izravnom ili je dostatna neizravna namjera. U teoriji ako počinitelj nije siguran, ali pristaje na prikrivanje nezakonitog podrijetla, ulazi u kažnjivu zonu, a prevladavajuće je mišljenje kako je subjektivan odnos počinitelja analogan izravnoj namjeri prvog stupnja, no nije isključeno da kod pojedinih kaznenih djela pojam dobije i šire značenje te obuhvati i pristajanje čime je dostatna neizravna namjera.⁵³ U presudi Vrhovnog suda tumačeno je kako se zakonsko obilježje „cilja“ tradicionalno smatra izravnom namjerom.⁵⁴ Primjenom članka 265. stavka 6. proizlazi kaznenopravna odgovornost za postupanje s nehajem u pogledu podrijetla imovinske koristi.

Da bi se ostvarila zakonska obilježja pranja novca iz čl. 265. st. 1. KZ-a/11, potrebno je poduzeti obmanjujuće radnje, bez kojih ne bi ni nastao pravni posao prijenosa ili pretvaranja.⁵⁵ Manipulaciju mogu činiti radnje prije upuštanja u inkriminirani odnos, primjerice podjela iznosa stečene imovinske koristi, a zatim i radnje tijekom komunikacije s drugom ugovornom stranom kao što je davanje neistinite informacije o svrsi uplate.⁵⁶

⁵⁰ Novoselec P. (2007.), „*Gospodarska kaznena djela*“ u posebni dio kaznenog prava, str.324

⁵¹ VSRH I Kž 560/2016-4 od 28. studenog 2016.

⁵² Turković, K., Maršavelski, A. (2010), „*Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava*“, str. 533

⁵³ Novoselec, P., Roksandić Vidlička, S. (2010.), „*Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu*“,str.717

⁵⁴ VSRH III Kr 181/10-3 od 24. studenog 2010.

⁵⁵ Glavić, I. (2021), „*Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa*“, str. 521

⁵⁶ *Ibidem*

3.3. Prikrivanje (čl. 265. st. 2. KZ-a/11)

Člankom 265. stavkom 2. propisano je kažnjavanje u slučaju prikrivanja ili lažnog prikazivanja prave prirode, podrijetla, mjesta, raspolaganja, prenošenja te postojanja prava, odnosno vlasništva na imovinskoj koristi ostvarenoj kaznenim djelom. Dakle zakon definira u čemu se sastoji radnja prikrivanja. Za prikrivanje se nije moglo teretiti osobu koja prikriva imovinsku korist stečenu vlastitom kriminalnom aktivnošću, već je to u toj situaciji bilo naknadno nekažnjivo djelo, a slijedom toga zahtjev da stvar mora pribaviti neka druga osoba činilo je bitno obilježje bića kaznenog djela.⁵⁷ Izvješće MONEYVAL-a iz 2013. dovelo je do izmjene Kaznenog zakona 2018. godine, kojom je preformulirano da se pranjem novca iz čl. 265. st. 2. Kaznenog zakona može teretiti i počinitelj predikatnog kaznenog djela.⁵⁸ Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta dopušta da počinitelj predikatnog kaznenog djela ne odgovara za prikrivanje stečene imovinske koristi samo u slučaju da to propisuju temeljna načela nacionalnog pravnog poretka države potpisnice⁵⁹ što je razlog zbog kojeg je MONEYVAL uputio prigovor Republici Hrvatskoj.

Za razliku od stavka 1., u stavkom 2. radnje prelaze granice osobne uporabe i što za ostvarenje zakonskih obilježja kaznenog djela nije nužna promjena vlasništva nad imovinom, a moguće ih je ostvarivati i simuliranim pravnim poslom.⁶⁰ Da bi se ostvarilo još bitno zakonsko obilježje, dovoljno je da kao posljedica prikrivanja, bude omogućeno daljnje neometano raspolaganje nezakonito stečenom korišću te da je zameten trag koji otkriva nezakonito podrijetlo imovinske koristi. Zahtijeva se znanje počinitelja o nezakonitom podrijetlu imovinske koristi, ali je sporno je li potrebno za počinjenje tog djela izravna namjera ili je dovoljna neizravna namjera prema kojoj je počinitelj svjestan djela te je ravnodušan hoće li kazneno djelo biti počinjeno ili neće.⁶¹

⁵⁷ Turković, K., Maršavelski, A. (2010), „*Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava*“, str. 534

⁵⁸ Glavić, I. (2021), „*Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa*“, str. 518

⁵⁹ članak 6. stavak 2. točka e. Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta

⁶⁰ Glavić, I. (2021), „*Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa*“, str. 518

⁶¹ Turković, K., Maršavelski, A. (2010), „*Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava*“, str. 534

Stavak 2. predviđa jednaku kaznu za onog tko prikriva imovinsku korist stečenu kaznenim djelom kao i stavak 1., budući da okolnosti prikrivanja mogu biti i teže od počinjenja⁶²

3.4. Uživanje u nezakonitoj imovinskoj koristi koju je ostvario netko drugi (čl. 265. st. 3. KZ/11)

Člankom 265. stavkom 3. KZ-a/11 inkriminirano je pribavljanje, posjedovanje ili korištenje imovinske koristi koju je drugi ostvario kaznenim djelom. Pribavljanjem, posjedovanjem i korištenjem u smislu čl. 265. st. 3. Kaznenog zakona obuhvaćena je i osobna upotreba, bez dodatnog obilježja prikrivanja ili lažnog prikazivanja podrijetla imovinske koristi.⁶³ Ukoliko osoba stekne imovinsku korist *bona fides*, a po saznanju za nezakonito podrijetlo stečene imovinske koristi nastavlja s njezinom uporabom, također će odgovarati.⁶⁴ Razlog ovakvog rješenja jest da i radnje primatelja imovinske koristi stečene kaznenim djelom onemogućavaju ulaženje u trag nezakonitom izvor stečene imovinske koristi, a posljedično olakšavaju puštanje iste te koristi u legalne financijske tokove. Kod ovog oblika kaznenog djela pranja novca, nehaj s obzirom na okolnost o ilegalnom podrijetlu imovinske koristi nije dostatan te se zahtijeva namjera.⁶⁵

3.5. Pomaganje (čl. 265. st. 4. KZ-a/11)

Člankom 265. stavkom 4. inkriminirano je davanje upute ili savjeta ili uklanjanje prepreke ili pomaganje na drugi način, a s namjerom te olakšavanje počinjenja kaznenog djela pranja novca iz prethodna tri stavka. Iz samog obilježja proizlazi kako je za počinjenje ovog oblika potrebna namjera. Potrebno je naglasiti težinu ovog oblika počinjenja kaznenog djela, budući da je za njegovo počinjenje zapriječena kazna zatvora jednaka onoj za počinjenje temeljnog oblika iz

⁶² Novoselec, P., Roksandić Vidlička, S. (2010.), „*Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu*“, str.719

⁶³ Glavić, I. (2021), „*Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa*“, str. 515

⁶⁴ *Ibidem*

⁶⁵ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „*Kazneno pravo – posebni dio*“, str. 386

stavka 1. ovog članka. *Ratio* ovakvog zakonskog rješenja jednak je kao i kod stavka 3., budući da je u oba članka zaštićeno isto pravno dobro, gospodarski i financijski sustav države.

3.6. Kvalificirani oblik kaznenog djela pranja novca (čl. 265. st. 5. KZ-a/11)

Kvalificirani oblik počinjenja kaznenog djela pranja novca predviđen je člankom 265. stavkom 4., a njime će se kazniti tko počinji djelo iz stavka 1. (temeljni oblik kaznenog djela) ili iz stavka 2. (prikriivanje) u financijskom ili drugom poslovanju ili ukoliko se počinitelj bavi pranjem novca ili tko počinjenjem djela iz 1., 2. ili 3. stavka ostvari imovinsku korist velike vrijednosti. Zapriječena je kazna zatvora između 1 i 8 godina.

Kaznenim zakonom iz 1997. okolnost da je kazneno djelo pranja novca počinjeno u bankarskom, novčanom ili drugom financijskom bilo je bitno obilježje osnovnog oblika kaznenog djela iz članka 279. stavka 1., no KZ/11 tu okolnost predviđa kao kvalificiranu.

Iduća okolnost koja počinjenje kaznenog djela pranja novca čini teškim jest bavljenje počinitelja pranjem novca. Iz toga proizlazi zahtjev da počinitelj obavlja kontinuiranu djelatnost koju KZ, unatoč tome što se sastoji od više ponovljenih istovrsnih radnji, pravno smatra jednim kaznenim djelom.⁶⁶

Treća kvalificirana okolnost jest ostvarenje imovinske koristi velike vrijednosti. Kao što sam ranije navela, Vrhovni sud Republike Hrvatske je 27.12.2012. godine na sjednici kaznenog odjela donio pravno shvaćanje po kojem zakonsko obilježje “imovinska koristi velike vrijednosti” kod kaznenog djela pranja novca postoji kad vrijednost imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom iznosi više od 60.000,00 kn.⁶⁷

⁶⁶ Garačić A. (2016.), „Kazneni zakon u sudskoj praksi: Opći dio“, str. 92

⁶⁷ VSRH Su IVk 4/2012-50, 27.12.2012.

3.7. Kazneno djelo pranja novca s međunarodnim elementom

Postavlja se pitanje kažnjivosti ukoliko je imovinska korist stečena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi, a to kazneno djelo počinjeno u stranoj državi nije inkriminirano domaćim Kaznenim zakonom. Sukladno članku 265. stavku 7. KZ-a „*ako je imovinska korist iz stavka 1. do 6. ovoga članka ostvarena kaznenim djelom počinjenim u stranoj državi, počinitelj će se kazniti ako se radi o kaznenom djelu i prema zakonu države u kojoj je počinjeno*“. *Exempli gratia*, prodajom duhana osoba X stekne imovinsku korist u Poljskoj i tom stečenom imovinskom korišću kupi dionice nekog dioničkog društva sa sjedištem u Hrvatskoj, unatoč tome što možda prodaja duhana ne bi bila kazneno djelo u Hrvatskoj, budući da je ona inkriminirana poljskim kaznenim zakonom, osoba X moći će biti optužena za kazneno djelo pranja novca u Hrvatskoj. Republika Hrvatska nije iskoristila mogućnost rezerve na katalog kaznenih djela koje mogu biti predikatna kaznena djela što doprinosi širokoj kažnjivoj zoni.⁶⁸

Što se tiče prikrivanja, kada je predikatno djelo počinjeno u inozemstvu, kako bi se za prikrivanje moglo kazneno odgovarati u Republici Hrvatskoj, potrebno je da glavno kazneno djelo bude inkriminirano u stranoj državi i u Republici Hrvatskoj, ali pri tome se ne mora smatrati predikatnim kaznenim djelom u stranoj državi.⁶⁹ Kod prikrivanja nije moguć kazneni progon i u slučaju kad predikatno djelo nije inkriminirano u Republici Hrvatskoj.⁷⁰

3.8. Predikatna kaznena djela

Kazneno djelo pranja novca je samostalno kazneno djelo, no ono je uvijek akcesorne prirode. Da bi kazneno djelo pranja novca bilo počinjeno, mora postojati prethodno počinjeno kazneno djelo u kojem je ostvarena određena imovinska korist, to kazneno djelo jest primarno, odnosno predikatno i kazneno djelo pranja novca stoji u odnosu s njim. Republika Hrvatska nije

⁶⁸ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „*Kazneno pravo – posebni dio*“, str. 387

⁶⁹ Turković, K., Maršavelski, A. (2010), „*Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava*“, str. 534 - 535

⁷⁰ *Ibidem*

ograničila krug predikatnih kaznenih djela prilikom ratificiranja Varšavske Konvencije⁷¹ i time je postavila vrlo široku kažnjivu zonu.⁷² Time je Republika Hrvatska zauzela stav „*all crimes approach*“ u nacionalnom pravnom poretku.

Kazneni zakon ne uređuje situaciju kada nije moguće ishoditi pravomoćnu presudu za predikatno kazneno djelo u kojem je ostvarena imovinska korist koja je objekt radnje kaznenog djela pranja novca. Budući da KZ/11 ne predviđa rješenje, potrebno je tumačiti Varšavsku konvenciju⁷³. Varšavska konvencija propisuje člankom 9. stavkom 5. da „*svaka stranka osigurava da prethodna ili istodobna osuda zbog glavnog kaznenog djela nije pretpostavka za osudu zbog pranja novca*“, a stavkom 6. kako „*svaka stranka osigurava da je osuda zbog pranja novca moguća ako je dokazano da je imovina nastala iz glavnog kaznenog djela, bez da je nužno utvrditi točno kojeg kaznenog djela*“. Slijedom toga, može se izvesti zaključak kako se ne traži pravomoćna presuda kojom je utvrđeno da novac potječe iz konkretno određenog predikatnog djela, ali da se u postupku usprkos tome ne može zaobići utvrđivanje da je imovinska korist proizašla iz neke kriminalne djelatnosti.⁷⁴

3.9. Stjecaj predikatnog kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca

Kazneno djelo pranja novca je uvijek akcesorno kazneno djelo, ne može biti počinjeno samo za sebe bez počinjenja predikatnog kaznenog djela. U presudi Vrhovnog suda od 16. ožujka 2001. godine, Sud je odlučio kako „*pranje novca iz vlastite trgovine drogom ne predstavlja nekažnjivo naknadno djelo, odnosno oblik prividnog stjecaja po načelu konsumpcije, s obzirom na povrijeđenost dva različita pravna dobra.*“⁷⁵ Dakle prema odnosu konsumpcije dvaju kaznenih djela podrazumijeva se da jedno biće kaznenog djela čini biće drugog kaznenog djela. *Lex consumens derogat legi consumptae* ovdje ne vrijedi jer naknadno, akcesorno kazneno djelo povređuje novo zaštićeno pravno dobro, oba djela su upravljena protiv različitog nositelja

⁷¹ NN MU 5/2008

⁷² Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „*Kazneno pravo – posebni dio*“, str. 383

⁷³ Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i o financiranju terorizma (NN MU 5/08)

⁷⁴ *Ibidem*

⁷⁵ VSRH I Kž 335/01-6 od 16. svibnja 2001.

pravnog dobra i dolazi do bitno nastale nove štete.⁷⁶ Prema odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske naknadne radnje počinitelja predikatnog kaznenog djela koje se odnose na osiguravanje ili iskorištavanje nastalog stanja jesu konzumirano djelo, ukoliko se time ne uzrokuje bitno nova nastala šteta ili ako se time ne povređuje drugo pravno dobro.⁷⁷

3.10. Stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Prema VSRH-u, samo polaganje novca na bankovne račune nije dovoljno da bi se radilo o kaznenom djelu pranja novca u bankarskom poslovanju iz čl. 279. st. 1. KZ97 (*„tko u bankarskom, novčarskom ili drugom poslovanju uloži, preuzme, prenese, zamijeni, pretvori ili na drugi način prikrije pravi izvor novca, predmeta, prava ili imovinske koristi za koju zna da je nastala ili je pribavljena kaznenim djelom...“*). U presudi Vrhovnog suda Republike Hrvatske od dana 28. svibnja 2015. godine⁷⁸, VSRH je zaključio: *„Međutim, sama činjenica da su optuženici, nakon što su na nezakonit način stekli novac, isti taj novac polagali na svoje račune (kao i račune svojih bliskih srodnika) otvorene kod raznih banaka, a koji su novac potom podizali s tih računa, ne predstavlja radnju u bankarsko poslovanju kojom se prikriva pravi izvor novca. Novac položen na račun u banci predstavljao bi tek prvi od tri stadija kojima se odvija postupak pranja novca, odnosno tek je fizički ulazak gotovine kriminalnog porijekla u bankarski sustav, a nedostaju stadij financijske transakcije kojom se prikriva porijeklo novca te stadij integracije kojim je „prljav“ novac postao legalan prihod. Prema tome, polaganje novca na račun u banci, a potom i njegovo podizanje samo je korištenje banke kao pogodnog, sigurnog mjesta pohrane novca prije njegova daljnjeg korištenja i stoga ne čini obilježja djela iz članka 279. stavka 1. KZ/97. za koje se terete optuženici A. M. i B. B.“*. Iz navedenog može se zaključiti kako je pretpostavka za počinjenje kaznenog djela pranja novca postojanje svih 3 faza procesa pranja novca, što je kontradiktorno zakonskoj odredbi KZ-a/11 kojom propisuje osnovni oblik kaznenog djela pranja novca člankom 265. stavkom 1. kojim je propisano da će se kazniti *„tko imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom uloži“*. A samo ulaganje može se tumačiti kao polaganje novca na bankovni račun. U spomenutoj presudi svi okrivljenici

⁷⁶ Cvitanović L., u Derenčinović D. i dr. (2017.), *„Kazneni pravo – opći dio II (kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)“*, str. 185-186

⁷⁷ VSRH I Kž-Us 93/09-5 od 2. ožujka 2010.

⁷⁸ VSRH I Kž 625/2013-6 od 28. svibnja. 2015.

oslobođeni su optužbe za kazneno djelo pranja novca. Tumačenje o nužnosti postojanja svih 3 faza procesa pranja novca kao uvjeta moglo bi se smatrati pogrešnom interpretacijom te bi stoga valjalo slijediti odluke VSRH-a prije donošenja izmjena KZ-a/11.⁷⁹

VSRH je ponovio svoje stajalište i u presudi od 28. studenog 2016. godine, tumačeći kako „*polaganje novca do kojeg je počinitelj došao počinjenjem kaznenog djela na njegov tekući račun i potom podizanje tog novca s tekućeg računa, po mišljenju ovog drugostupanjskog suda, nisu radnje u bankarskom poslovanju kojima se prikriva pravi izvor novca, a polaganjem novca na tekući račun, bio on vlastiti ili tuđi, pa potom dizanjem tog novca ne postiže se prividna legalizacija podrijetla novca.*“⁸⁰

Za razliku od prakse VSRH-a, u praksi njemačkog Saveznog suda pranje novca predstavlja već samo polaganje gotovine stečene vlastitim kaznenim djelom na bankovni račun, neovisno bio on vlastiti ili tuđi.⁸¹ Stavljanje u optjecaj u pravnom smislu pritom predstavlja prestanak raspolaganja nad nezakonitim prihodom od strane počinitelja, odnosno klijenta banke i stjecanje kontrole od druge osobe, banke koja dobiva pravo raspolaganje položenim novcem.⁸²

3.11. Faze pranja novca

Ubacivanjem ilegalno stečenog novca u legalne financijske tokove s ciljem prikrivanja nezakonitog podrijetla novca čini pranje novca, no da bi se ono realiziralo u teoriji su definirane tri osnove faze pranja novca kao procesa. Tri osnove faze su: faza polaganja (engl. *placement*), faza oplemenjivanja (engl. *layering*) i faza integracije (engl. *integration*).

⁷⁹ Roksandić S., u Derenčinović D. i dr. (2017.), „*Kazneno pravo – posebni dio*“, str. 388

⁸⁰ VSRH I Kž 560/2016-4 od 28. studenog 2016.

⁸¹ Glavić, I. (2021), „*Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa*“, str. 511 - 512

⁸² *Ibidem*

3.11.1. Faza polaganja (engl. *placement*)

Proces pranja novca započinje fazom polaganja kada nezakonito stečena imovinska korist bude položena u financijski tok ili bude zamijenjena za neku drugu vrstu imovine.⁸³ Transakcijama se nastoji prikriti nezakonito podrijetlo imovinske koristi i pustiti tu imovinsku korist u legalne financijske tokove. U ovoj fazi počinitelji su najlakše otkriveni budući da podliježu dubinskim analizama strankama i identifikacijama. U ovoj fazi je od krucijalne važnosti čvrst zakonodavni okvir dubinske analize i identifikacije stranaka koji omogućuje lakše uočavanje sumnjivih transakcija i velikih iznosa, a da bi se to u praksi doista realiziralo potreban je niz podzakonskih akata koji uređuju poslovanje obveznika provedbe identifikacije i dubinske analize kao što su odvjetnici, porezni savjetnici, revizori, javni bilježnici, agenti za nekretnine, itd. No unatoč čvrstom zakonodavnom okviru, neusklađenost mogu izazvati brojni podzakonski akti te loša međusobna suradnja obveznika i institucija, a pored toga i korupcija u samim institucijama.

Sukladno pravnom stajalištu kojeg je zauzeo Vrhovni sud Republike Hrvatske „*polaganje novca stečenog temeljem predikatnog kaznenog djela na tekući račun, a zatim podizanje tog istog novca nisu radnje u bankarskom poslovanju kojima namjerava prikriti stvarni izvor novca, nego korištenje banke kao sigurnog mjesta pohrane novca prije njegovog korištenja.*“ „*Namjera počinitelja djela je ilegalnu, nezakonitu dobit pretvoriti u zakonitu postupcima u prividno legalnim poslovima. Ovim djelom se nastoji zaštititi financijski sustav i sigurnost zakonitog gospodarskog poslovanja. Stoga radnju izvršenja, određenu zakonskim opisom kao ulaganje, preuzimanje, pretvaranje, prenošenje ili zamjenu uvijek treba povezivati s ciljem, odnosno razmotriti je li moguće takvom radnjom prikriti nezakonito podrijetlo imovinske koristi.*“⁸⁴ Za ostvarenje obilježja kaznenog djela pranja novca iz čl. 265. st. 1. KZ-a dakle potrebno je i poduzimanje obmanjujućih radnji, bez kojih ne bi ni došlo do pravnog posla prijenosa ili pretvaranja.⁸⁵

⁸³ Cindori S. (2010.), „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, str. 18

⁸⁴ VSRH I Kž 560/16-4 od 28. studenog 2016

⁸⁵ I. Glavić: Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa HKLJPP vol. 28, broj 2/2021, str.521

3.11.2.Faza oplemenjivanja (engl. *layering*)

Drugu fazu pranja novca predstavlja faza oplemenjivanja koju karakteriziraju transakcije poput mijenjanja valute, poslovanje preko *off shore* zona⁸⁶, doznake sredstava, korištenje osiguravajućih društava, korištenje export-import poduzeća, manipulacije sredstvima osiguranja poput raznih garancija obveznica, korištenje igara na sreću kockarnica.⁸⁷ Kako bi se otežalo praćenje podrijetla novca, često se novac prebacuje na više računa različitih vlasnika kako u domaćoj zemlji, tako i u stranim zemljama. U praksi je vrlo često mijenjanje novca za mjenice i vrijednosne papire (dionice i poslovne udjele) ili pak kupnja pokretnina (npr. satovi) i nekretnina.⁸⁸ Nedavno je u Belgiji uhićen B.M. zbog sumnje da je kupnjom nekretnina na teritoriju Republike Hrvatske prao novac zarađen od trgovine narkoticima. Istraga provedena od strane belgijskih vlasti pokazala je kako se velike svote novca prebacuju s računa njegove tvrtke na njegov privatni račun i račun njemu bliskih osoba, a kako bi B.M. zatim tim novcem kupovao nekretnine u raznim europskim državama, među kojima je i nekretnina u Hrvatskoj, na otoku Čiovu.⁸⁹

3.11.2.1 Afera INA

Nedavno je Republika Hrvatska svjedočila još jednom organiziranom kriminalu koji je rezultirao pranjem novca. Temeljem suradnje PNUSKOK-a, Samostalnog sektora za financijske istrage Porezne uprave i Ureda za sprječavanje pranja novca, USKOK je donio rješenje o provođenju istrage protiv D.Š.-a, njegovog oca D.Š.-a, G.H.-a, J.Š.-a i M.R., zbog osnovane sumnje na počinjenje kaznenih djela zločinačkog udruženja, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju u sastavu zločinačkog udruženja, pomaganja u zlouporabi povjerenja u gospodarskom poslovanju u sastavu zločinačkog udruženja te kazneno djela pranja novca.

⁸⁶ *off shore* zone su područja s liberalnim zakonodavnim okvirima u vezi osnivanja pravnih osoba i poslovanja istih, a karakteriziraju ih još blage porezne obveze

⁸⁷ Iljkić D. (2015.), „*Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu*“, str. 38

⁸⁸ Cindori S., *op. cit.* u bilj. 36, str. 13

⁸⁹ B.F.M., *Međunarodna mafija prala novac u Dalmaciji: Na Čiovu novcem od kokaina kupljena dvokatnica*, Dnevnik.hr, 01.svibnja 2023. godine, dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/velika-akcija-europola-na-ciovu-novcem-od-kokaina-kupljena-dvokatnica---779509.html> (11.06.2023.)

Osnovano se sumnja da je D.Š. u razdoblju od lipnja 2020. do 27. kolovoza 2022., u Zagrebu, Šibeniku i Vinkovcima, kao direktor P. i I. te zamjenik predsjednika Nadzornog odbora P.I.S. s ciljem pribavljanja značajne nepripadne imovinske koristi za sebe i druge, uz oštećenje I., povezo u zajedničko djelovanje G.H.-a i J.Š.-a kao osnivače okrivljenog trgovačkog društva, a potom direktoricu P.I.S.-a M.R. i D.Š., pri čemu je posredno ili neposredno putem P.I.S., prirodni plin kojim raspolaže I. prodavao okrivljenom trgovačkom društvu po cijenama ispod tržišne cijene, a s ciljem ostvarenja i podjele zarade od daljnje prodaje tog plina inozemnom kupcu.

Kako bi prikrili konstantno usmjeravanje najvećeg dijela ostvarene koristi na račune koje je držao D.Š., s ostalima je dogovoreno da će G.H. preuzeti dio osnivačkih udjela u okrivljenom trgovačkom društvu te da će G.H. na svoj račun primiti prijenose novčanih sredstava s računa tog društva, dok će D.Š., otac D.Š.-a dati na raspolaganje svoje račune i pritom preuzeti ovlasti punomoćnika po računu G.H. s kojeg će svaki mjesec prenositi novčana sredstva u korist svog računa. Tako je, po nalogima G.H. s računa okrivljenog društva na njegove račune prenesena dobit u iznosu od najmanje 102.263.712,01 kuna, kao i na račune s njim povezanog društva u iznosu od 13.798.552,48 kuna, te na račun J.Š. iznosu od najmanje 541.395.385,14 kuna, od čega za sebe zadržao najmanje 68.923.061,34 kuna. Preostala sredstva s njegovog računa u iznosu od najmanje 472.472.323,80 kuna prenesena su na račun D.Š.-a na čiji račun je prenesen i iznos od 9.619.298,67 kuna od sredstava prenesenih na račun G.H.-a., sve kao iznos imovinske koristi koja pripada D.Š.-u, dok je iznos od najmanje 204.394.000,97 kuna ostao na računu okrivljenog trgovačkog društva.⁹⁰

Afera INA primjer je odnosa predikatnih kaznenih djela i pranja novca, zatim „oplemenjivanja“ stečene imovinske koristi kriminalnom djelatnošću i otkrivanja iste prije nego što je posve zametnut trag istinitog podrijetla stečene imovinske koristi koja se polagala na bankovne račune okrivljenih. Do srpnja 2023., optužnica u ovom predmetu nije potvrđena te je predmet u fazi postupka. Slijedom toga, nije još sasvim jasno za koja kaznena djela se terete osumnjičenci, no postoje osnovane sumnje na počinjenje kaznenog djela pranja novca. D.Š. kao direktor P. i I. te kao zamjenik predsjednika nadzornog odbora P.I.S. mogao bi se teretiti po članku 265. stavku 5., budući da je stekao veliku imovinsku korist te je pranje novca počinjeno u

⁹⁰ Petrušić Ž., „Škugor i njegov otac uzeli 482 milijuna kuna, otkriveno kolike su 'zarade' i ostalih iz afere“, jutarnji.hr, datum objave: 28. kolovoz 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/skugor-i-njegov-otac-uzeli-482-milijuna-kuna-otkriveno-kolike-su-zarade-i-ostalih-iz-afere-15240288> (30.06.2023.)

financijskom ili drugom poslovanju, uzevši u obzir te okolnosti, radi se o kvalificiranom obliku kaznenog djela. G.H. i J.Š. s obzirom na vrijednost stečene imovinske koristi, također bi se mogli teretiti za kvalificirani oblik kaznenog djela pranja novca, dok bi se oca D.Š.-a moglo teretiti po članku 265. stavku 2., s obzirom da je dao na raspolaganje svoje račune kako bi se na njih uplaćivao „oprani novac“, a zatim isplaćivao dalje čime je omogućeno daljnje neometano raspolaganje stečenom imovinskom korišću, a okolnosti slučaja upućuju na njegovo znanje o istinitom podrijetlu nezakonito stečene imovinske koristi. Predsjednicu uprave P.I.S.-a M.R. ne tereti se da je ostvarila nezakonitu imovinsku korist, ali je slijedom okolnosti kao predsjednica uprave morala biti upoznata s nezakonitim radnjama budući da je preko P.I.S., tvrtka O. kupovala plin te ga prodavala u inozemstvo te bi stoga mogla odgovarati po članku 265. stavku 4. prema kojem odgovara tko s namjerom daje upute ili savjete ili uklanja prepreke ili na drugi način olakša počinjenje kaznenog djela.

3.11.3. Faza integracije (engl. *integration*)

Posljednja faza pranja novca jest faza integracije u kojoj je najkompleksnije otkriti pranje novca i počinitelja jer se nezakonita sredstva transformiraju u oblike koje je zahtjevnije pratiti ili se pak pomiješaju u sustav sa zakonskim sredstvima.⁹¹ Kada faza integracije završi, utvrđivanje pranja novca postaje teško te se opranom novcu gubi trag nezakonitog podrijetla. Ukoliko se oprani novac ne otkrije, on izaziva brojne negativne posljedice na tržištu uzrokujući nejednakost i monopol, pružajući poticaj počiniteljima kaznenih djela za buduće kriminalne aktivnosti trošeći taj novac na vlastite potrebe.

Ukoliko se pravovremeno otkrije počinjenje predikatnog kaznenog djela, moguće je da do pranja novca ni ne dođe. Ali uspješno prikrivanje, sama uspješna integracija nezakonito stečenog novca može dovesti i do nekažnjavanja. Takvi slučajevi čine tamne brojke kriminala. Uz neotkrivena kaznena djela pranja novca, postoje i oni predmeti kod kojih nije moguće dokazati kauzalitet između nezakonito stečene imovinske koristi i daljnjeg polaganja imovinske koristi. U presudi Vrhovnog suda od 13. veljače 2014. godine, Sud je tumačio kako unatoč dokazanom ulaganju u nekretnine, poslije počinjenja predikatnog kaznenog djela, unatoč i

⁹¹ Cindori S., *op.cit.* u bilj. 36, str. 20

nerazmjeru poznate imovine Poreznoj upravi, ne predstavlja utvrđenost kauzalne veze između nezakonite imovinske kartice i naknadnog ulaganja.⁹²

4. Financial Action Task Force (FATF)

Sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma pokazalo se kao ogromna prijetnja međunarodnoj sigurnosti i stabilnosti, a prevencija istog ne može biti u nadležnosti isključivo jednog tijela. Pranje novca je kompleksan proces koji podrazumijeva međuinstitucionalnu suradnju i na međunarodnoj razini. Financial Action Task Force (dalje: FATF) je međunarodno tijelo koje je osnovano 1989. godine zbog rasta zabrinutosti u svijetu radi posljedica koje donosi pranje novca. U srpnju 1989. godine države članice G-7: Japan, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države i Kanada su u Parizu osnovale FATF.⁹³ FATF danas broji 35 država članica, od kojih su sve države članice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), ujedno i članice FATF-a.

FATF je osnovan s ciljem uspostavljanja standarda u sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini, a zatim kako bi i promicao zakonske i regulatorne mjere. FATF prati kakvi se trendovi *modusa operandi* prilikom pranja novca uspostavljaju, s obzirom da živimo u globaliziranom svijetu u kojem se stalno javljaju nove tehnike i moguća sredstva za počinjenje pranja novca te osmišljanju mjera kako bi se isto suzbilo. *De facto* FATF uspostavlja standarde na međunarodnoj razini koje bi države mogle usvojiti u nacionalnim zakonodavstvima kako bi unaprijedile sustav sprječavanja pranja novca, a posljedično FATF prati implementaciju mjera i standarda u nacionalna zakonodavstva.

1990. godine FATF donosi iscrpno izvješće koje je sadržavalo 40 Preporuka za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma. Budući da FATF prati modele pranja novca i posljedice istog, početkom 2000.-ih godina terorizam postaje ogromna prijetnja globalnoj sigurnosti i međunarodnom miru. Slijedom toga, FATF donosi 9 novih preporuka kojim razvija nove standarde u suzbijanju pranja novca, a koje su povezane s prijašnjih 40 Preporuka.

⁹² VSRH I Kž 301/13-6 od 29. prosinca 2014., VSRH I Kž 455/2013-11 od 13. veljače 2014

⁹³ Cindori S. (2010.), „Sustav sprječavanja pranja novca“, str. 57

Neobvezujućim Preporukama FATF potiče države da usvoje standarde u sprječavanju pranja novca, ali i potiče na međunarodnu suradnju.⁹⁴

40 Preporuka FATF-a dijele se u 4 poglavlja: pravni sustav, mjere koje poduzimaju financijske institucije te nefinancijski sektor i službe za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma, zatim institucionalne i druge mjere te međunarodna suradnja.⁹⁵ Poglavlje pravni sustav uspostavlja kriterije odgovornosti za kazneno djelo pranja novca te predikatna kaznena djela, privremene mjere poput zamrzavanja imovine i mjere konfiskacije imovine, odnosno njenog trajnog oduzimanja. Poglavlje o mjerama koje poduzimaju financijske institucije te nefinancijski sektor i službe za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma obuhvaćaju pitanja dubinske analize stranaka i čuvanje podataka, izvješćivanje nadzornih tijela o sumnjivim transakcijama. Njime su uključene osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost (npr. odvjetnici, agenti u posredovanju prometa nekretninama, porezni savjetnici, revizori, mjenjačnice) u tijela prevencije, odnosno obveznike provođenja dubinske analize koja je našem nacionalnom zakonodavstvu uređena ZSPNFT-om. Poglavlje o institucionalnim mjerama uređuje pitanja nadzornih tijela i njihovih funkcija. Posljednje poglavlje o međunarodnoj suradnji uređuje međunarodnu pravnu pomoć i pitanje izručenja, države su dužne pružiti uzajamnu pravnu pomoć i razmjenjivati informacije.

Djelovanje FATF-a organizirano je putem devet regionalnih tijela, a to su: Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG), Caribbean Financial Action Task Force (CFATF), Eurasian group on combating money laundering and financing of terrorism (EAG), Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group (ESAAMLG), Intergovernmental Action Group against Money-Laundering in Africa (GIABA), Financial Action Task Force on Money Laundering in South America (GAFILAT), Middle East and North Africa Financial Action Task Force (MENAFATF), Task Force on Money Laundering in Central Africa (GABAC) i konačno Council of Europe Select Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (u nastavku teksta: MONEYVAL), čija je država članica i Republika Hrvatska.⁹⁶

⁹⁴ *Ibidem*

⁹⁵ *Ibidem*, str.59

⁹⁶ Hrvatska narodna banka (HNB), „Međunarodne institucije i grupe koje se bave problemom pranja novca i financiranja terorizma“, 04.11.2022., dostupno na: https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma/-/asset_publisher/62b7db3014/content/me-unarodne-institucije-i-grupe-koje-se-bave-problemom-pranja-novca-i-financiranja-terorizma (17.lipnja 2023.godine)

4.1. MONEYVAL

MONEYVAL je osnovan 1997. godine s ciljem praćenja provedbe mjera i standarda sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u državama članicama Europske unije koje nisu članice FATF-a. MONEYVAL čini odbor međunarodnih stručnjaka unutar Vijeća Europe, a koji ocjenjuju usklađenost nacionalnog sustava sprječavanja pranja novca s uspostavljenim međunarodnim mjerama i standardima.

MONEYVAL je provodio procjenu usklađenosti nacionalnog sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske s međunarodnim standardima prvi puta tijekom 1999. godine u periodu od 14. do 17. rujna 1999. godine. Drugu procjenu MONEYVAL je proveo tijekom 2002. godine, u razdoblju od 10. do 13. lipnja 2002. godine. Treću evaluaciju MONEYVAL je provodio od 24. do 30. rujna 2006. godine. Iduća evaluacija provedena je u razdoblju od 19. do 24. studenog 2012. godine. Posljednja procjena provedena je u razdoblju od 10. do 21. svibnja 2021. godine te je MONEYVAL objavio izvješće o provedenoj evaluaciji u veljači 2022. godine.⁹⁷ Kroz provedenu evaluaciju, ocjenjuje se i rad Ureda za sprječavanje pranja novca.

4.1.1. Izvješće MONEYVAL-a iz 2021. godine

Izvješćem iz 2021. godine MONEYVAL je zaključio kako Ured za sprječavanje pranja novca (Ured) pretežno uredno ispunjava zadaće koje su mu dodijeljene. Evaluacija je pokazala kako su zaposlenici Ureda profesionalni, dobro obučeni i motivirani. Statistika je pokazala kako je većina istraga radi sumnje počinjenja kaznenog djela pranja novca, upravo pokrenuta na inicijativu Ureda, ali je negativno što je tek manji broj istraga pokrenuto od strane pravosudnih tijela. U izvješću stoji kako Ured postiže suradnju s pravosudnim tijelima, ali kritika je upućena na razmjenu informacija između pravosudnih tijela i Ureda, ocjenjujući kako pravosudna tijela ne daju potreban broj informacija Uredu za sprječavanje pranja novca, a s druge strane pak u izvješću je negativno ocijenjeno davanje informacija od strane Ureda tijelima prevencije, odnosno obveznicima provođenja dubinske analize i identifikacije stranaka. Razlog zbog kojeg

⁹⁷ Izvješća svih provedenih evaluacija dostupne su na: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/croatia> (17. lipnja 2023. godine)

se kritizira suradnja između Ureda i pravosudnih tijela jest da su sudovi i državna odvjetništva dužni prosljeđivati informacije o pokrenutim kaznenim postupcima, istragama, podignutim optužnicama za kazneno djelo pranja novca, donesenim privremenim mjerama, donesenim pravomoćnim i nepravomoćnim presudama, žalbama te konačno eventualnoj konfiskaciji. MONEYVAL zaključuje kako u Hrvatskoj postoji čvrst regulatorni okvir oduzimanja imovine ostvarene kaznenim djelom, ali se ono primarno provodi s političkim ciljevima.

U izvješću je naglašeno kako suci, a podredno i državni odvjetnici ne razumiju biće kaznenog djela pranja novca i osnovne faze procesa pranja novca što se negativno odražava na potvrđene optužnice za kazneno djelo pranja novca, pravomoćne presude kojim su počinitelji kaznenog djela pranja novca osuđeni, *de facto* presude kojima je uistinu dokazano da je do pranja novca zaista i došlo. Kritika je upućena i zbog inzistiranja sudaca na postojanju pravomoćne presude za predikatno kazneno djelo, što je propust iz razloga što usprkos neuređenosti tog pitanja KZ-om/11, Republika Hrvatska kao potpisnica Varšavske konvencije, obvezna je postupati po njoj.⁹⁸ U razumijevanju rizika i posljedica pranja novca ponajviše ustraje bankarski sektor, odvjetnici i javni bilježnici.

Negativno je ocijenjena zakonodavna mogućnost osnivanja tajnih društava, a kritiziran je način vođenja Registra stvarnih vlasnika koji je baza za podatke o stvarnim vlasnicima pravnih subjekata u RH, a vodi ga Financijska agencija.

Zaključno, navedeno je kako Republika Hrvatska ima široke zakonodavne ovlasti koje pružaju uočavanje i pokretanje istrage u vezi sumnje radi počinjenja kaznenog djela pranja novca, ali da to nije strateški cilj nacionalne politike Republike Hrvatske.

Dakle u Republici Hrvatskoj potrebno je ustrajati na boljoj suradnji i razmjeni informacija između Ureda za sprječavanje pranja novca s jedne strane te sudova i državnog odvjetništva s druge strane kako bi poboljšali statistiku koju krasi nizak broj pokrenutih istraga te pravomoćnih osuđujućih presuda. Da bi se to postiglo, potrebna je stalna edukacija i usavršavanje sudaca i državnih odvjetnika svih nadležnosti jer je to ključno u identifikaciji kaznenog djela pranja novca, oduzimanja stečene imovinske koristi kaznenim djelom te posljedično time samoj preventivnoj funkciji u društvu.

⁹⁸ Vidi 3.8.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je 12. svibnja 2022. godine Zaključak o prihvaćanju Akcijskog plana za jačanje učinkovitosti hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.⁹⁹ Njime je cilj kroz 8 točaka ojačati nacionalni sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma te usvojiti mjere i poticati aktivnosti kojima će ispuniti preporučene mjere MONEYVAL-a. Kako bi potakla bolju međuinstitucionalnu suradnju Vlada je osnovala Međuinstitucionalnu radnu skupinu za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Nju čine: Ured za sprječavanje pranja novca, Financijski inspektorat, Porezna uprava, Carinska uprava, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Ministarstvo unutarnjih poslova, Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Sigurnosno-obavještajna agencija, Ministarstvo pravosuđa i uprave i Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Također Zaključkom je predviđen nadzor i edukacija za provedbu mjera sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

5. Financijsko – obavještajne jedinice (FIU)

Sukladno Preporukama FATF-a svaka država članica trebala bi osnovati tijelo kojima je zadaća prikupljati relevantne informacije koje upućuju na potencijalno kazneno djelo pranja novca i financiranja terorizma, zatim koje bi ocjenjivalo i analiziralo prikupljene podatke te ih prosljeđivalo nadležnim tijelima na daljnje postupanje. Ustrojena financijsko – obavještajna jedinica (u nastavku teksta: FIU) može biti ustrojena kao nevladino tijelo ili pak unutar postojeće vladine institucije, a može biti i samostalno tijelo.¹⁰⁰ U Republici Hrvatskoj je temeljem ZSPNFT-a kao FIU osnovan Ured za sprječavanje pranja novca (Ured) koji je ustrojen unutar Ministarstva financija kao samostalna i neovisna jedinica.¹⁰¹

⁹⁹ NN 56/2022

¹⁰⁰ Cindori S. (2010.), „Sustav sprječavanja pranja novca“, str. 175

¹⁰¹ Članak 38. Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija NN 97/20

5.1. Ured za sprječavanje pranja novca

Godine 1997. osnovan je Ured za sprječavanje pranja novca. Njegov ustroj uređen je ZSPNFT-om i Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija.¹⁰² Ured za sprječavanje pranja novca je nacionalna FIU čija je uloga podijeljena na tri osnovne zadaće: preventivna, analitička i edukativna.¹⁰³

Preventivna uloga Ureda sastoji se u zakonodavnoj dužnosti financijskog i nefinancijskog sektora na identifikaciju stranaka te obvezi informiranja Ureda o gotovinskim, povezanim i sumnjivim transakcijama.¹⁰⁴ Svrha preventivne uloge je ključna, budući da je ona imperativna prilikom puštanja nezakonito stečene imovinske koristi u legalne financijske tokove. Dakle Ured pohranjuje podatke i dokumentaciju koju zaprimi od strane obveznika, tijela prevencije, inozemnih financijsko-obavještajnih jedinica u vezi sumnje na kazneno djelo pranja novca ili predikatno kazneno djelo.

Edukativna uloga Ureda jest informiranje tijela prevencije, odnosno obveznika u primjeni ZSPNFT-a, zatim i sudaca te državnih odvjetnika, a nastavno na ranije spomenuto izvješće MONEYVAL-a čije je usavršavanje u edukacija potrebna pri razumijevanju rizika i bića kaznenog djela pranja novca.

Analitička uloga Ureda predstavlja pohranu i proučavanje povezanih i sumnjivih transakcija, a time i moguću povezanost tih transakcija s počinjenjem kaznenog djela pranja novca ili financiranje terorizma te informiranje pravosudnih tijela o istome. Važno je napomenuti kako Ured izdaje naloge obveznicima za zaustavljanje sumnjivih transakcija i naloge za stalno praćenje poslovanja stranke.

Iako je ustrojen unutar Ministarstva financija, Ured kao samostalno i neovisno tijelo ima razdvojene temeljne uloge od Ministarstva financija. Na čelu Ureda nalazi se predstojnik, a čiju funkciju trenutačno obavlja gospodin Ante Biluš. Za rad Ureda izdvajaju se sredstva iz državnog proračuna.¹⁰⁵

¹⁰² Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija (NN 97/20).

¹⁰³ Cindori S. (2010.), „Sustav sprječavanja pranja novca“, str. 183

¹⁰⁴ *Ibidem*, str. 184

¹⁰⁵ Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> (17.lipnja 2023.godine)

Unutarnje ustrojstvo Ureda uređeno je Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija. Ured se sastoji od Službe za financijsko-obavještajnu analitiku koja obavlja analitičku ulogu Ureda, zatim Službe za strategijske analize i informacijski sustav, Službe za prevenciju i nadzor obveznika te Službe za međuinstitucionalnu i međunarodnu suradnju koja sudjeluje na sastancima Egmont grupe te djeluje u njegovim radnim tijelima, a uz to i priprema potrebnu dokumentaciju za evaluacije MONEYVAL-a.

Sustav funkcionira na način da obveznici¹⁰⁶ dostavljaju obavijest o sumnjivim transakcijama ili strane FIU dostavljaju obavijest o sumnji na pranje novca ili financiranje terorizma. Zatim Ured prikuplja podatke, ocjenjuje i analizira prikupljene podatke te ih prosljeđuje nadležnim tijelima (DORH, USKOK, policija, SOA) na daljnje postupanje. Važno je napomenuti kako nadzor nad obveznicima i provođenju mjera predviđenih propisima provode Hrvatska narodna banka (HNB), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), Porezni inspektorat, Porezna uprava i Carinska uprava.

5.1.1. Izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca

Ured za sprječavanje pranja novca obvezan je jednom godišnje putem Ministarstva financija podnositi izvještaj o svome radu Vladi Republike Hrvatske. U izvješću su prikazani statistički podaci o broju gotovinskih i sumnjivih transakcija zaprimljenih po obavijesti od obveznika, broju obavijesti o sumnji na pranje novca ili financiranje terorizma od strane inozemnih FIU, podacima o međuinstitucionalnoj suradnji, podacima o međunarodnoj suradnji, broju aktivnih predmeta sa sumnjom na pranje novca ili financiranje terorizma, broju slučajeva, broju blokiranih sumnjivih transakcija.

Što se tiče zaprimljenih obavijesti o sumnji na pranje novca ili financiranje terorizma od strane obveznika, tijekom 2020. godine bilo je ukupno 2465 prijava, od kojih prednjače obavijesti banaka kojih je bilo ukupno 2243, što je povećanje za 1556 obavijesti od strane obveznika u odnosu 2019. kada ih je bilo ukupno 909. Broj ukupnih obavijesti i u 2019. i u 2020. godini iznosio je 11. Od strane inozemnih FIU broj ukupnih obavijesti o sumnji na pranje novca

¹⁰⁶ Obveznici provedbe mjera, radnji i postupaka su definirani člankom 9. ZSPNFT-a, neki od njih su: kreditne institucije, kreditne unije, leasing-društva, investicijski fondovi, institucije za elektronički novac, priređivači igara na sreću, posrednici u prometu nekretnina, odvjetnici, javni bilježnici, revizori, porezni savjetnici, računovođe

tijekom 2020. godine bio je 2625, što je 1524 prijava više nego u 2019. godini. Broj obavijesti o sumnji na financiranje terorizma je ipak manji te je u 2020. godini iznosio 12, što je smanjenje u odnosu na 2019. kada ih je bilo 16.¹⁰⁷

Broj otvorenih predmeta sa sumnjom na pranje novca u 2020. godini iznosio je 400, što je smanjenje za 69 predmeta u odnosu na 2019. godinu. Broj otvorenih predmeta sa sumnjom na financiranje terorizma u 2020. godini je bio 3, što je 7 predmeta manje nego u prethodnoj 2019. godini.¹⁰⁸

Ured je tek primarni akter u sustavu sprječavanja pranja novca i tu je naglašena njegova preventivna uloga, stoga učinkovitost kompletnog sustava postaje vidljiva brojem osuđujućih presuda za kazneno djelo pranja novca i oduzimanjem nezakonito stečene imovinske koristi.¹⁰⁹

Budući da je zadaća Ureda i praćenje *modusa operandi*, tijekom 2020. godine kroz više slučajeva sa sumnjom na pranje novca, djelovalo se putem fiktivnih tvrtki za pranje novca na način da bi tvrtke izdavale fiktivne račune za prodaju svoje robe ili pružanje usluga, zatim korištenjem gotovine polaganjem i podizanjem novca s računa, korištenjem Internet bankarstva koji omogućuje brzi prijenos nezakonito stečenih sredstava te korištenjem računa za provedbu transakcija sredstava stečenih računalnim prijevarama.¹¹⁰ Posljednja dva *modusa* upućuju što na prilagodbu okolnostima nastalih uslijed globalne pandemije, a posljednji *modus* i na porast trenda počinjenja predikatnih kaznenih djela u virtualnom okruženju.

5.2. Egmont grupa

Egmont grupa je neformalna organizacija čiji je cilj međusobna suradnja, pomoć i razmjena informacija o sumnji na pranje novca između nacionalnih FIU.¹¹¹ Organizacija je ime dobila po palači Egmont Arenberg u Bruxellesu gdje je i osnovana 1995. godine, a Republika Hrvatska

¹⁰⁷ Godišnje izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>, str.19 (17.06.2023.)

¹⁰⁸ Godišnje izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>, str.21 (17.06.2023.)

¹⁰⁹ Matek P.P., Palić S. (2022.) "Učinkovitost sustava za sprječavanje pranja novca", str. 93

¹¹⁰ Godišnje izvješće Ureda za sprječavanje pranja novca, dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>, str.65-66 (17.06.2023.)

¹¹¹ Cindori, op.cit. bilj.42, str. 194

članica je od 1998. godine. Danas Egmont grupa broji 197 država članica što predstavlja izrazitu važnost radi međusobne suradnje u globaliziranom svijetu i koordinacije nacionalnih FIU kojoj je potrebna brza komunikacija i razmjena informacija budući da brojni slučajevi pranja novca imaju internacionalna obilježja, a od znatne je važnosti komunikacija između FIU-a putem Egmont Secure Web-a (ESW). Egmont grupa se redovito sastaje te tom prilikom dijeli informacije, znanja i iskustvo stečeno kroz praksu, a istom prilikom ujedno su doneseni i programi i smjernice, kao što su: Egmont karta te Egmont načela za razmjenu informacija, i operativne smjernice za rad FIU.¹¹²

6. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH)

Ured za sprječavanje pranja novca jest prva instanca u sustavu sprječavanja pranja novca, ukoliko se pokaže indicija o postojanju kaznenog djela pranja novca, Ured predmet prosljeđuje na daljnje postupanje DORH-u. Slijedom toga, od velike je važnosti poznavanje i razumijevanje rizika pranja novca i tipologije od strane državnog odvjetništva jer se na taj način uspješno osiguravaju dokazi i temelji čvrsta optužnica koja pak može dovesti do osuđujuće pravomoćne presude i oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

Važan je članak 38. stavak 11. ZKP-a za kazneno djelo pranja novca temeljem kojeg državni odvjetnik može poduzimati potrebne radnje, zatim nalagati i nadzirati izvide s ciljem utvrđivanja i pronalaženja imovine ostvarene kaznenim djelom, a posljedično predlagati mjere osiguranja dokaza i predlagati oduzimanje nezakonito stečene imovinske koristi.

Sukladno članku 206.g. stavku 2. ZKP-a državne institucije, banke i pravne osobe dužne su dostaviti državnom odvjetniku tražene podatke, osim ako nisu zaštićeni podaci na što se primjenjuju pravila Opće uredbe o osobnih zaštiti podataka EU 2016/679. Državni odvjetnik također ima ovlast tražiti od navedenih tijela i pravnih osoba praćenje poslovanja sumnjive osobe te zatražiti obavijesti o istome.¹¹³

¹¹² Iljkić, D. (2015). „Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu“, str. 40

¹¹³ Članak 206.g.stavak 2. ZKP-a: “Policija, ministarstvo nadležno za financije, Državni ured za reviziju i druga državna tijela, organizacije, banke i druge pravne osobe dostavit će podatke koje je od njih zatražio državni odvjetnik, osim onih koji predstavljaju zakonom zaštićenu tajnu. Državni odvjetnik može od navedenih tijela zahtijevati kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i u skladu s odgovarajućim propisima privremeno

6.1. Izvješće DORH-a

Temeljem članka 72. Zakona o državnom odvjetništvu Glavni državni odvjetnik podnosi Hrvatskom Saboru godišnje izvješće o radu državnih odvjetništva o njihovom radu u prošloj kalendarskoj godini. Izvješće prikazuje vrste predmeta, na svim razinama (općinskoj, županijskoj i državnoj), podatke o pristiglim i okončanim predmetima, a ono prikazuje i učinkovitost rada državnih odvjetništava kroz broj donesenih presuda, što podredno ukazuje i na učinkovitost rada sudova.¹¹⁴

Godina	Prijavljeno	Odbačeno	Optuženo	Osuđujuće presude
2021.	48	18	15	2
2022.	84	9	10	8

Tablica 6.1. – prikaz statističkih podataka iz Izvješća DORH-a za 2021. i 2022. godinu

Za skupinu kaznenih djela protiv gospodarstva u 2022. godini bilo je ukupno prijava 3302 kako za fizičke, tako i za pravne osobe, a od ukupnog broja prijava njih 84 odnosilo se na članak 265. KZ-a kojim je inkriminirano pranje novca. Od ukupno 84 prijava, 9 ih je odbačeno. U usporedbi s 2021. godinom, ukupan broj prijava iznosio je 48, dok je njih 18 bilo odbačeno. U 2022. godini broj optuženih za kazneno djelo pranja novca iznosio je 10, dakle 5 manje nego prethodne 2021. godine kada je taj broj iznosio 15 te je doneseno 8 osuđujućih presuda što je vidljiv porast u odnosu na dvije osuđujuće presude iz 2021. godine.¹¹⁵

oduzimanje do donošenja presude, novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji mogu poslužiti kao dokaz, obavljanje nadzora i dostavu podataka koji mogu poslužiti kao dokaz o počinjenom kaznenom djelu ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom, te zatražiti obavijesti o prikupljenim, obrađenim i pohranjenim podacima u vezi neobičnih i sumnjivih novčanih transakcija. U svom zahtjevu državni odvjetnik može pobliže označiti sadržaj tražene mjere ili radnje te zahtijevati da ga se o njoj izvijesti, kako bi mogao biti prisutan njenom provođenju.“

¹¹⁴ DORH, Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2022. godini, 28. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radui/izvjesce-o-radui-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini> (18.lipnja 2023.)

¹¹⁵ DORH, Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2021. godini, 29. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radui/izvjesce-o-radui-drzavnih-odvjetnistava-u-2021-godini> (16. lipnja 2023.)

Zbog kompleksnosti kaznenog djela pranja novca, broja uključenih subjekata, potrebne dokumentacije koja redovito nedostaje i učestalog međunarodnog elementa, potrebno je više vremena i napora za obavljanje izvida. Na trajanje izvida utječu i financijsko-knjigovodstvena vještačenja bez kojih nije moguće pisanje kvalitetne optužnice, a koje je kompleksno zbog toga što zahtijeva znanja iz prava društava, trgovačkog, bankarskog, poreznog i financijskog prava.¹¹⁶ Problem prilikom prijave pravnih osoba predstavlja i brisanje pravnih osoba iz sudskog registra, što predstavlja procesnu smetnju za pokretanje i vođenje postupka, ukoliko ta pravna osoba nema sljednika.¹¹⁷ Nedostatak imovine ili stečajni postupak također mogu biti prepreke. Ukoliko pravna osoba nema dostatnih sredstava ni za namirenje eventualnih sudskih troškova, prijave se odbacuju. Nadalje, ukoliko odgovorna osoba nije stekla imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili nije povrijedila svoju obvezu, unatoč dokazanoj kaznenoj odgovornosti pravne osobe, kaznene prijave se odbacuju.

Tijekom 2021. i 2022. godine članak 265. nije prednjačio po broju osuđujućih presuda. Rad po prijavama zbog gospodarskih kaznenih djela opterećen je inače brojnim poteškoćama zbog kojih je njihovo dokazivanje izrazito teško. Kao razlog neuspješnosti u Izvješću se navodi velik broj kaznenih prijava, koje podnose u većem dijelu oštećenici s velikim vremenskim odmakom od počinjenja kaznenog djela, a kaznene su prijave redovito nepotpune i u pravilu bez odgovarajuće relevantne dokumentacije nužne za ocjenu njihove osnovanosti.¹¹⁸ Nepotpunost i necjelovitost dokumentacije o poslovanju pravnih osoba kao vjerodostojnih isprava potrebnih za provođenje knjigovodstveno-financijskih vještačenja utječe na duljinu trajanja postupka, kao i na sam rezultat knjigovodstveno-financijskih vještačenja, koje je učestalo nužno provoditi kod gospodarskih kaznenih djela i bez kojih u pravilu nije moguće donošenje ispravne odluke ni podizanje optužnice.¹¹⁹ Nadalje, loši rezultati u postupcima zbog gospodarskih kaznenih djela posljedica su činjenične i pravne složenosti gospodarskih kaznenih djela te teškoća u njihovom otkrivanju i dokazivanju, čemu su više godina doprinosili i neujednačena pravna stajališta i

¹¹⁶ DORH, Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2022. godini, 28. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini>, str. 198 (18.lipnja 2023.)

¹¹⁷ članak 7. stavak 1. ZOPOKD-a

¹¹⁸ DORH, Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2021. godini.,29. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2021-godini> (01. srpanj 2023.), str. 193

¹¹⁹ *Ibidem*

različita praksa sudova nakon donošenja novele Kaznenog zakona 2011. godine, a koja je stupila na snagu 2013. godine.¹²⁰

Često se primjenjivala mjera privremene obustave izvršenja sumnjive financijske transakcije za koju postoje indiciji da predstavlja kazneno djelo, služi prikrivanju kaznenog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom pranja novca.¹²¹

7. ZAKLJUČAK

U suvremenom, globaliziranom svijetu, tok kretanja novčanih sredstva, kao i tok kriminalnih aktivnosti ne poznaje granice država te brojna kaznena djela, samim time i kazneno djelo pranja novca poprima nadnacionalna obilježja. Ustrajna borba na međunarodnoj razini kamen je temeljac u izgradnji čvrstih sustava borbe protiv pranja novca. Nacionalna zakonodavstva brojnih država moraju ustrajati na popunjavanju zakonodavnih rupa kako nijedan zločin ne bi prošao nekažnjen, a potom i neotkriven, što zahtijeva uz čvrst međunarodni pravni okvir, ujedno čvrste nacionalne regulatorne okvire i težnju smanjivanju tamne brojke kriminala koja za sobom ostavlja posljedice po cijelo društvo. Nadalje, potrebno je inzistirati na međuinstitucionalnoj suradnji, a potom i nužnoj konstantnoj edukaciji pravosudnih djelatnika, s obzirom da *modus* djelovanja počinitelja kaznenih djela prate trendove kako na digitalnom tržištu, tako i iskorištavanju slabije uređenih pravnih poredaka koji mogu činiti oaze za skladištenje imovinske koristi stečene nezakonitim djelovanjem. Slab međunarodni okvir u borbi protiv pranja novca može rezultirati brojnim nepoželjnim efektima ukoliko „oprani“ novac postane u nekoj državi prividno legalan. Posljedice su brojne, među kojima je narušeno tržišno natjecanje, omogućavanje monopola pojedincima čime je narušen gospodarski i financijski sustav države, a posljedično dovodi do neželjenih kriza i nestabilnosti. „Opran novac“ itekako može biti i prijetnja globalnom miru i sigurnosti te služiti gušenju prava pojedinaca. Primarno je ustrajati na pravovremenom otkrivanju kaznenog djela pranja novca, prije nego što se zagubi trag nezakonitom podrijetlu i bude iskorišten u pogrešne svrhe. Slijedom toga, da bi sustav sprječavanja pranja novca bio što funkcionalniji potrebno je konstantno educiranje i

¹²⁰ *Ibidem*

¹²¹ DORH, Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2022. godini, 28. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini>, str. 53 (18.lipnja 2023.)

usavršavanje pravosudnih djelatnika, čvrst zakonodavni okvir, jaka međuinstitucionalna suradnja koja uključuje pružanje pravne pomoći i razmjenu informaciju kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini.

Na nacionalnoj razini smatram kako je prvenstveno potrebno ustrajati na što detaljnijem zakonodavnom uređenju, a potom educiranju pravosudnih djelatnika kako bi pravovremeno otkrili inkriminirane radnje. Da bi se to postiglo, smatram da je potrebno inzistirati na transparentnosti poslovanja i dostupnosti javnih podataka, zatim prilikom provođenja analiza, potrebno je da svaka instanca ima svojevrstni „*back-up*“, kako bi se u stvari provela dvostruka kontrola provođenja mjera i analiza.

Primarno je raditi na povećanju broja osuđujućih presuda, budući da nas prati trend niskog postotka donošenja osuđujućih presuda. Zbog kompleksnosti kaznenog djela pranja novca i njegove akcesorne prirode, po mome mišljenju potrebno je promijeniti dvije ključne stvari. Prva jest da bi Kazneni zakon trebao riješiti pitanje nepostojanja osuđujuće presude za predikatno kazneno djelo. S obzirom da se često radi o kaznenim djelima koja zahtijevaju specijalizirana znanja zbog njihove kompleksne prirode, što rezultira time da je potrebno i duže vrijeme da se ona i otkriju, a do tada već prijeti nastupanje zastare. Drugo, sukladno i težnji Konvencije UN-a protiv korupcije, dijelim mišljenje kako bi za gospodarska kaznena djela u nacionalno zakonodavstvo trebalo implementirati duže zastarne rokove.

Jedan od razloga zbog malog broja osuđujućih pravomoćnih presuda prepoznajem i u pravnom stajalištu Vrhovnog suda prema kojem Sud inzistira na postojanju sva 3 stadija procesa pranja novca kao uvjetu za počinjenje kaznenog djela pranja novca. Osobno svoje mišljenje priklanam stavu njemačkog Saveznog suda čija praksa tumači kako se samim polaganjem gotovine stečene vlastitim kaznenim djelom na bankovni račun, neovisno bio on vlastiti ili tuđi, ostvaruje kazneno djelo pranja novca.

Kao društvo ne smijemo zatvarati oči pred ijednim gospodarskim kaznenim djelom jer najopasnija je situacija kada jedno društvo postaje imuno na afere koje se nižu. Kritika, osuda i stalna edukacija trebaju dizati svijest o problematici koju predstavlja bilo koji oblik gospodarskog kriminala, a samim time i kazneno djelo pranja novca.

8. LITERATURA

Knjige i članci

1. Bolta, D. (2007), „Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 14 (2), 801-806
2. Cindori S., „*Sustav sprječavanja pranja novca*“, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010.
3. Cindori, S. i Petrović, T. (2016.) „Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 66
4. Cindori, S., Kuzelj, V. i Majcen, V. (2019), „Fabula docet: Razmjena informacija kao imperativ međunarodne politike suzbijanja pranja novca i porezne utaje“
Kriminalistička teorija i praksa, 6. (1/2019.), str. 7-25.
5. Derenčinović D., Horvatić Ž., Cvitanović L., „*Kazneno pravo - opći dio II (kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*“, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2017.)
6. Derenčinović D., Cvitanović L., Dragičević Prtenjača M., Maršavelski A., Munivrana Vajda M., Roksandić Vidlička S., „*Kazneno pravo - posebni dio*“, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2017.)
7. Garačić A., „Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio“, Libertin naklada, 2016.
8. Garačić A., „Kazneni zakon u sudskoj praksi: Opći dio“, Libertin naklada, 2016.
9. Glavić I., „Kazneni progon u predmetima pranja novca: pravni okvir i sudska praksa“, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28, br. 2, 2021., str. 507-529.
10. Iljkić, D., „Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu“, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58
11. Novoselec, P. i Roksandić Vidlička, S., „Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 17 (2), 2010., str. 699-728

12. Novoselec, P. i Garačić, A., „Primjena blažeg zakona nakon stupanja na snagu novog kaznenog zakona“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19 (2), 2012., str. 533-553
13. Matek, P.P., Palić S., "Učinkovitost sustava za sprječavanje pranja novca", FIP - Financije i pravo 10 (1), 2022., str. 75-102
14. Petrović T., „Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i financiranja terorizma“, Pravnik 55(107), 2021., str. 269-282.
15. Roksandić S., „Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i “osvetničke pornografije” te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba.“ Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28, br. 2, 2021, str. 437-472
16. Turković K., Maršavelski A., „Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava“, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, br. 2, 2010, str. 503-551.

Propisi i drugi dokumenti

1. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (NN MU 4/94)
2. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (NN MU 14/02)
3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije (NN MU 2/05)
4. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i o financiranju terorizma (NN MU 5/08)
5. Direktiva 91/308 EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca
6. Direktiva 2001/97 EZ kojom se mijenja direktiva 91/308 EEZ

7. Direktiva 2005/60 EZ EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma
8. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN br. 108/17., 39/19., 151/22.)
9. Kazneni zakon (NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22.)
10. Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske (NN 1109/97)
11. Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN br. 151/03., 110/07., 45/11., 143/12., 114/22.)
12. Zakon o kaznenom postupku (NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 126/19., 80/22.)
13. Zakon o državnom odvjetništvu (NN 67/18, 21/22)
14. Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija (NN 97/20)
15. Izvješće MONEYVAL-a, veljača 2022., dostupno na:
<https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/croatia> (17. lipnja 2023. godine)
16. Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2022. godini, DORH, 28. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini> (18.lipnja 2023.)
17. Izvješće o radu državnih odvjetništava u 2021. godini., DORH, 29. travnja 2023.godine, dostupno na: <https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2021-godini> (16. lipnja 2023.)
18. Godišnje izvješće o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u 2020. godini, dostupno na:
<https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143> (17.lipnja 2023.godine)

Presude

1. VSRH I Kž-Uš 93/09-5 od 2. ožujka 2010.
2. VSRH I Kž 335/01-6 od 16. svibnja 2001.
3. VSRH, Kž-us/11 od 28. veljače 2012.
4. VSRH I Kž 560/16-4 od 28. studenog 2016
5. VSRH Su IVk 4/2012-50 od 27. prosinca 2012.
6. VSRH I Kž 137/2001-7 od 20.ožujka 2001.
7. VSRH III Kr 181/10-3 od 24. studenog 2010.
8. VSRH I Kž 625/2013-6 od 28. svibnja. 2015.
9. VSRH I Kž 301/13-6 od 29. prosinca 2014.
10. VSRH I Kž 455/2013-11 od 13. veljače 2014

Medijski članci

1. B.F.M., *Međunarodna mafija prala novac u Dalmaciji: Na Čiovu novcem od kokaina kupljena dvokatnica*, Dnevnik.hr, 01.svibnja 2023. godine, dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/velika-akcija-europola-na-ciovu-novcem-od-kokaina-kupljena-dvokatnica---779509.html> (11.06.2023.)
2. Petrušić Ž., *Škugor i njegov otac uzeli 482 milijuna kuna, otkriveno kolike su 'zarade' i ostalih iz afere*, jutarnji.hr, datum objave: 28. kolovoz 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/skugor-i-njegov-otac-uzeli-482-milijuna-kuna-otkriveno-kolike-su-zarade-i-ostalih-iz-afere-15240288> (30.06.2023.)

Popis tablica

1. Tablica 6.1. -- prikaz statističkih podataka iz Izvješća DORH-a za 2021. i 2022. godinu